

Stališča policistov do žrtev kaznivih dejanj

Igor Areh, Peter Umek, Gorazd Meško in Aleksander Jevšek

Pripisovanje krivde žrtvi spolnega nasilja ima več negativnih učinkov, med drugim tudi sekundarno viktimizacijo. Občutki ponovne viktimizacije nastanejo že pri prvem stiku s policisti in policistkami, zaradi česar se zmanjša pripravljenost žrtve za sodelovanje z organi pregona in pravosodja. Zato smo se odločili za raziskavo, v kateri smo ugotavljali, v kolikšni meri policisti/tke pripisujejo krivdo namišljeni ženski, ki je bila predstavljena kot žrtev treh različnih kaznivih dejanj. Analizirali smo odgovore 1000 policistk in policistov, ki so pripisovali/le žrtvi različne osebnostne lastnosti. Ta je bila postavljena v tri viktimizacijske okoliščine (žrtev posilstva neznanca, moža, žrtev vloma) in v okoliščino, v kateri ni bila viktimizirana. S faktorsko analizo smo dobili tri faktorje: faktor empatije, pripisovanja krivde žrtvi in zanikanja krivde žrtve. Ugotovili smo, da so udeleženci največ krivde pripisali žrtvi, ki jo je posilil mož. Opazili smo tudi, da so policistke manj empatične, hkrati pa tudi bolj zaščitniške kot policisti do namišljene žrtve.

Ključne besede: spolno nasilje, pripisovanje krivde, policisti/tke.

UDK: 351.74.08 : 343.3/7

1 Uvod

Na stigmatiziranje žrtev spolnega nasilja so v 60. letih prejšnjega stoletja intenzivno opozarjala ženska gibanja. Dosegla so, da se družba bolj zaveda problemov, ki jih imajo žrtve in da se je tudi pripravljena z njimi konstruktivno soočati. Že v prvih raziskavah, ki so jih izvedli konec 60. in v začetku 70. let, je bilo potrjeno, da je odnos družbenega okolja do žrtev spolnega nasilja pogosto neustrezen, ker žrtvam pogosto pripisujemo del krivde za doživeto travmo (Field, 1978). Takšno pripisovanje krivde vceplja žrtvi in povečuje v njej začetne občutke samoobtoževanja. Pripisovanje krivde žrtvi je v veliki meri posledica negativnih učinkov naučenih in dednih duševnih mehanizmov, ki sicer omogočajo učinkovito prilagajanje življenjskemu oz. družbenemu okolju. Gre za psihične mehanizme, kot so: predsodki, stališča, pričakovanja, čustveni odzivi in načini zadovoljevanja osnovnih potreb, kot je npr. potreba po varnosti, ki je povezana z željo po nespremenljivi družbeni resničnosti in predvidljivi prihodnosti.

Pripisovanje krivde žrtvi povzroča sekundarno viktimizacijo, saj deluje kot sprožitelj neprimerne odnosa nekaterih policistov do žrtev spolnega nasilja. Če je v družbi razširjeno

mnenje, da je žrtev sama kriva za zlo, ki se ji je zgodilo, se s tem odpira možnost prenosa odgovornosti s storilca na žrtev, kar lahko zniža normativni prag za izvrševanje kaznivih dejanj spolnega nasilja.

Pripisovanje krivde žrtvam je povzročilo nastanek mitov o posilstvu in je vzrok za neprijavljanje kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost. Najbolj so sekundarno viktimizirani pripadniki zapostavljenih manjšin (npr. homoseksualci, lezbijke, prostitutke ipd.), ki marsikdaj kaznivih dejanj raje ne prijavljajo. Nekateri ugotavljajo, da je delež neprijavljenih kaznivih dejanj celo 90 % (Herek, Cogan, Gillis, 2002). S tem, ko žrtev ne prijavi tovrstnega kaznivega dejanja, se skuša izogniti pristranski policijski obravnavi in neprijetnim ob razkritju identitete – sekundarni viktimizaciji.

Pripisovanje krivde žrtvi vpliva tudi na odločitve pravosodnih organov. Ne gre zgolj za vprašanje pravičnosti sojenja, ampak tudi za vpliv, ki ga ima sodba, ki jo mediji posredujejo javnosti. Zato je tudi pomembno, kako sodišča sporočajo in objavljajo informacije o sodbah. Pristransko in senzacionalistično poročanje ustvarja nove in krepki ustaljene predsodke.

Na vprašanje, zakaj prenašamo del krivde za tragični dogodek na žrtev, ki je lahko povsem nedolžna, ni jasnega odgovora, obstaja pa več domnev, ki so jih izoblikovali socialni psihologi. V nadaljevanju povzemamo nekaj temeljnih domnev s področja atribucijske teorije.

¹ Mag. Igor Areh, višji predavatelj za področje psihologije na Fakulteti za varnostne vede, Univerza v Mariboru.

² Dr. Peter Umek, redni profesor za kriminalistično psihologijo na Fakulteti za varnostne vede.

³ Dr. Gorazd Meško, izredni profesor za kriminologijo na Fakulteti za varnostne vede. Vodja raziskave o stališčih do kriminalitete, kaznovanja žrtev kaznivih dejanj, katere del je tudi ta prispevek.

⁴ Aleksander Jevšek, univerzitetni diplomirani pravnik, direktor policijske uprave Murska Sobota, podiplomski študent kriminologije na Pravni fakulteti v Ljubljani.

1.1 Atribucijska teorija – pripisovanje določenih lastnosti neznanim osebam

Z medosebnim vedenjem se bolj ali manj uspešno ukvarja več teorij. Vsaka od njih lahko odgovori na določena ključna vprašanja, hkrati pa odpoveduje pri nekaterih drugih vprašanjih. Prvo teorijo, ki ima kljub časovni oddaljenosti še vedno močan vpliv, je ob koncu druge svetovne vojne izoblikoval Heider, imenuje pa se atribucijska teorija. Heider (1958; po Eysenck, 2004) je menil, da smo ljudje kot nekakšni naivni znanstveniki, saj dostikrat skušamo predvideti vedenje drugih, vendar svojih predvidevanj ne moremo preveriti. Postavljamo torej atribucije o vzrokih, zaradi katerih se drugi vedejo tako, kot se vedejo. Pri razmišljanju o možnih vzrokih in določanju le-teh praviloma spregledamo, da ljudi, ki jih opazujemo, ne poznamo dovolj.

Heider je razlikoval med notranjim in zunanjim pripisovanjem vzrokov za človekovo vedenje. Notranje atribucije ali pripisovanje je poimenoval dispoziციjske atribucije, to je ko vedenje drugih pojasnujemo na podlagi njihovih domnevnih notranjih lastnosti. Zunanje atribucije je označil kot situacijske, zanje je značilno, da vzroke za vedenje drugih oseb iščemo v zunanjih dejavnikih ali v okoliščinah. Če je oseba za nas pomembna, potem raje uporabljamo zunanje atribucije, saj ne želimo ogroziti odnosa, ki ga imamo z opazovano osebo. Ko imamo opravka s tujci, pa uporabljamo notranje ali dispoziციjske atribucije (Fiske, 1993). Slednje so udobne bližnjice, ki vodijo k učinkovitemu prilagajanju posameznika družbenemu okolju in so dovolj zanesljive, da so se ohranile. Seveda pa so tudi tvegane, saj na podlagi opaženega vedenja neznanе osebe ne moremo zanesljivo sklepati o njenih osebnostnih lastnostih.

Heider (1944; po Griffin, 2003) opisuje proces atribucije kot tristopenjski proces, ki se začne z zaznavanjem vedenja, nadaljuje s predvidevanjem namenov oz. motivov za izkazano vedenje in konča s pripisovanjem osebnostnih značilnosti opazovani osebi. Predvidevanje motivov, ki naj bi bili vzrok za vedenje, je odvisno od tega, kako med seboj vzročno povežemo dogodke in osebe. Poglejmo primer: Janez opazi, da je sodelavka Andreja prišla v službo oblečena tako, da poudarja telesne obline (prva stopnja – opažanje vedenja). Ta dan je skupina sodelavcev in sodelavk dogovorjena, da bodo odšli na večerno zabavo, zaradi česar Janez sklepa, da se je Andreja tako oblekla zaradi zabave, na kateri želi vzbujati pozornost (druga stopnja – predvidevanje namena). Povezovanje opažanj, dejstev in domnev, kar ni nujno vzročno povezano, vodi k pripisovanju osebnostnih značilnosti (tretja stopnja). Tako, npr. Janez Andrejo vidi kot radoživo žensko, ki si želi moške pozornosti. Tretjo stopnjo je Heider opisal kot potrebo po predvidevanju in nadzorovanju družbenega okolja. Predvidevanje in nadzorovanje socialnega okolja je mogoče le, če si vedenje drugih razlagamo kot posledico njihovih notranjih osebnostnih lastnosti, ki so dokaj nespremenljive. Če bi bile osebnostne lastnosti spremenljive ali nestabilne, tovrstno predvidevanje ne bi bilo mogoče.

Na nastajanje domnev o motivih drugih oseb vplivajo duševni mehanizmi posameznika, ki omogočajo premeščanje odgovornosti v okolje ali v samega sebe. Atribucijska teorija predpostavlja, da pri razlaganju lastnega vedenja iščemo vzroke za vedenje v okolju in ne v sebi. To pomeni, da sebe razbremenimo odgovornosti in jo prenesemo na vir v okolju. Če smo npr. v pozni večerni uri zaradi lahkomišelnega prečkanja tvegane območja postali žrtev ropa, bomo svoje vedenje opravičili z iskanjem zunanjih vzrokov – ni bilo taksija, avtobusa, zanašali smo se na navzočnost policije ipd. Vzroke za vedenje neznanih oseb poiščemo v njihovih notranjih oz. osebnostnih lastnostih. Sami so odgovorni za dogodek, ker so naivni, radi tvegajo itn. Duševne mehanizme, ki omogočajo premeščanje odgovornosti, je Heider (1944; po Griffin, 2003) opisal kot duševne naravnosti ali težnje:

1. *Nagnjeni smo k temu, da zaznavamo druge, kot bolj odgovorne za negativne kot za pozitivne posledice njihovega vedenja.* Žrtev ropa ocenimo kot naivno, ker ni poskrbela za lastno varnost. To pomeni, da prenesemo odgovornosti za dogodek na nosilca vedenja (na opazovano osebo). Če pa je oseba roparju preprečila, da bi ji vzel denarnico, potem menimo, da je imela srečo, ker se ropar ni znašel – odgovornost za dogodek prenesemo z osebe v njeno okolje oz. na okoliščine.
2. *Nagnjeni smo k temu, da druge razumemo kot bolj odgovorne za posledice takrat, ko ostajajo pasivni, in manj odgovorne v primerih, ko so nečesa nezmožni.* To pomeni, da žrtve kaznivih dejanj uživajo večjo podporo družbenega okolja, če so se aktivno branile. Če so bile pasivne, pričakujemo nasprotni odziv in celo obsojanje.
3. *Drugi so bolj odgovorni za lastno vedenje, ko nameravajo izboljšati svoj položaj in manj odgovorni, ko se želijo izogniti izgubi ali poslabšanju položaja.* Zato imamo bolj negativen odnos do nekoga, ki zaradi lakote krađe živila v trgovini, kot pa do premožne osebe, ki ne želi dati prispevka za dobrodelno organizacijo.
4. *Druge obravnavamo bolj odgovorne za vedenje v okoliščinah, za katere ocenjujemo, da se lahko v njih najdemo tudi sami.* Če se je sosedu zgodilo, da je postal žrtev kaznivega dejanja, menimo, da je sam izzval napadalca, bil zelo nepreviden itd. Sosed je sam odgovoren za dogodek. Takšno razmišljanje pravzaprav predstavlja obrambno vedenje, ki znižuje anksioznost in daje občutek, da je dogajanje v okolju predvidljivo, kar vodi do občutka varnega okolja.
5. *Menimo, da so drugi za enako vedenje bolj odgovorni kot smo sami.* Za ocenjevanje sebe in drugih uporabljamo različna merila. Ko gre drugim nekaj narobe, so sami krivi, ko gre nekaj narobe nam, so krive okoliščine ali drugi ljudje.

Po atribucijski teoriji predvidevanja o drugih osebah temeljijo na predsodku, da so drugi pri odločanju povsem svobodni, mi pa smo omejeni. Ravno zato se nam dozdeva, da so drugi bolj odgovorni za lastno vedenje kot mi sami za enako oz. podobno vedenje.

Heiderjeva teorija je pri razlaganju zakonitosti dojemanja drugih preprosta in učinkovita, ni pa brez napak. Njena glavna hiba je, da ne upošteva vpliva čustev (Griffin, 2003). Pripisovanje motivacije in osebnostnih lastnosti drugim ni zgolj razumski proces, ki temelji na logičnem sklepanju in na razpoložljivih informacijah. To je najbolj razvidno v stresnih okoliščinah, ko so zaznavni in miselni procesi pod vplivom doživljanja intenzivnih čustev. Če nas vedenje nekoga neprijetno preseneti ali celo prestraši, tej osebi pripišemo drugačne lastnosti, kot če nas prijetno preseneti ali razveseli. Ker je razumsko sklepanje v stresnih okoliščinah moteno zaradi intenzivnega čustvenega doživljanja, so lastnosti, ki jih pripišemo opazovanim osebam, slab približek resničnosti ali pa celo povsem zmotne.

Atribucijsko teorijo je ob koncu šestdesetih let razširil in nadgradil Kelley (Kosslyn, Rosenberg, 2006). Menil je, da je pripisovanje vzročnosti (vzročna atribucija) odvisno tudi od informacij, ki so na voljo v času opazovanja. Če imamo pomembne informacije, ki prihajajo iz več virov, zaznamo kovariacijo (so-spremembe) med opazovanimi vedenjskimi znaki in njihovimi možnimi vzroki. Ko se pogovarjamo z žrtvijo kaznivega dejanja, presojava o njeni odgovornosti za dogodek na podlagi informacij, ki jih imamo o dogodku. Če imamo podatek, da se je žrtev kaznivega dejanja sprehajala po parku v poznih večernih urah, menimo, da je sama kriva za dogodek. Krivda temelji na njenih osebnostnih lastnosti (npr. naivnost, lahkomišelnost, nezrelost ipd.). Če pa zvemo, da se je kaznivo dejanje zgodilo sredi belega dne in na obljudenem kraju, krivdo pripišemo storilcu.

Kelley meni, da pri pojasnjevanju vzrokov za pojav nekega vedenja uporabljamo t.i. kovariacijsko pravilo. To pomeni, da opaženi učinek pripišemo trenutnim okoliščinam. Torej, pripisovanje vzrokov je odvisno od informacij, do katerih običajno pridemo z večkratnim opazovanjem. Razlikuje tri vrste informacij (Fincham, Hewstone, 2001):

- *soglasje* (kako se vedenje drugih ujema z našim vedenjem, če bi bili v enakih okoliščinah);
- *doslednost* (kako se sedanje vedenje osebe sklada z njenim prejšnjim vedenjem v enakih okoliščinah);
- *razlikovanje* (koliko se sedanje vedenje posameznika razlikuje od vedenja v enakih okoliščinah, vendar v drugačnem družbenem kontekstu oz. pri vpletanju ali omenjanju drugih oseb).

Če v vedenju neke osebe zaznamo visoko soglasje, doslednost in razlikovanje, potem vzroke za vedenje pripišemo okoliščinam. Npr.: vsi prezirajo prostitutke (visoko soglasje), prijatelj Janez je vedno preziral prostitutke (doslednost v izkazanem vedenju), Janez ne prezira nikogar drugega kot prostitutke (razlikovanje). Vzrok za Janezovo vedenje ali stališče je zato neprimerno vedenje prostitutk in ne nestrpnost ali predsodki.

Če pri opazovanju nekoga zaznamo nizko soglasje, visoko doslednost in nizko razlikovanje, govorimo o dispozicijski atribuciji. Če prilagodimo prejšnji primer: samo Janez prezira prostitutke (nikakršno soglasje), Janez je vedno preziral prostitutke (visoka doslednost) in Janez prezira skoraj vse ljudi (nizko razlikovanje). Sledi zaključek, da je Janez nestrpen in poln predsodkov.

Kelleyeva ideja o kovariacijskem pravilu je zelo uveljavljena, žal pa ima majhno okoljsko veljavnost. Raziskave, ki jo potrjujejo, so v glavnem izvajali v laboratorijskem okolju, v katerem imajo udeleženci na voljo bistveno več informacij kot v resničnih življenjskih okoliščinah. Zato so v vsakdanjem življenju procesi atribucije bolj zapleteni, nejasni in manj predvidljivi, kot je menil Kelley (Fincham, Hewstone, 2001).

1.1.1 Osnovna atribucijska napaka

Pri omenjanju osrednjih značilnosti atribucijske teorije ne moremo mimo še enega od ključnih pojmov – osnovne atribucijske napake ali pristranskosti stika. Osnovna atribucijska napaka pomeni, da težimo k temu, da vedenje drugih pripisujemo njihovim osebnostnim značilnostim in hkrati zanemarjamo vpliv okoliščin. Vznemirjeno žensko, ki prijavi vlom v stanovanje, ocenimo kot brezglavo, panično osebo, ki pretirava in dramatiizira. Hkrati nehote prezremo pomembna dejstva, da je bila pri vlamu povzročena večja materialna škoda in da je vlomilec brskal le po spodnjem perilu ter ga nekaj odnesel.

Osnovna atribucijska napaka nastane zaradi želje po predvidljivosti družbenega okolja in prihodnosti. Življenje v družbi je varnejše, če lahko predvidevamo odzive drugih oseb. Kot je že bilo omenjeno, je to mogoče le, če vzroke za vedenje povežemo z notranjimi, relativno nespremenljivimi osebnostnimi lastnostmi. Kako bodo okoliščine vplivale na vedenje, je težko napovedati, saj jih težko predvidimo. Za razliko od okoliščin, se iz življenjskih izkušenj naučimo, da so osebnostne lastnosti dokaj stabilne. Bolj ko so predvidevanja o značilnostih vedenja drugih oseb odmaknjena v prihodnost, bolj se pri napovedovanju zanašamo na osebnostne lastnosti. V takih primerih je atribucijska napaka bolj očitna kot pri predvidevanju vedenja v bližnji prihodnosti (Trope, 2004).

Osnovna atribucijska napaka temelji na predpostavki o pravični ureditvi resničnosti. Tako vsakdo doživlja usodo, ki si jo zasluži glede na svoje preteklo vedenje. Predpostavka omogoča občutek, da je življenje predvidljivo, in obenem niža občutek negotovosti ali anksioznosti.

V resničnih življenjskih okoliščinah je osnovna atribucijska napaka manj pomembna, kot kažejo ugotovitve psiholoških poskusov. V raziskovanju atribucijske napake ni bilo upoštevano, da na presojanje o vzrokih vedenja pogosto vpliva predvide-

vanje domnevnih in skritih motivov, česar pa Heider v svoji atribucijski teoriji ni prezrl. Pomanjkljivost sta skušala odpraviti Jones in Davis, zato sta 1965. leta v proces atribucije vključila tudi pripisovanje motivov (Bertram, 2004). Menila sta, da vzroke za vedenje raje pripisujemo prikritim namenom kot pa osebnostnim lastnostim. Postavlja pa se vprašanje, koliko smo sposobni razmejiti motive in osebnostne lastnosti. Lažje je verjeti, da imajo dobri ljudje dobre namene in narobe. V to nas silijo tudi stereotipi, ki so učinkovite bližnjice do enostavnega razumevanja socialnega okolja. Zato ima verjetno vpliv predvidevanja motivov na atribucijsko napako omejen učinek.

V povezavi z atribucijskimi teorijami pogosto navajajo učinek, imenovan igralec – opazovalec. Medtem ko so igralci nosilci vedenja, opazovalci opazujejo njihovo vedenje. Igralci iščejo vzroke za lastno vedenje v zunanjih dejavnikih, opazovalci pa pripisujejo vedenje igralcev njihovim notranjim lastnostim (Brown, Rogers, 1991; po Baron, 2001). Zato žrtev meni, da je bila napadena, ker policisti ne opravljajo dobro svojega dela, policisti pa menijo, da je bila žrtev lahkomišelná, premalo odločna, izzivalna ipd.

1.2 Vpliv predsodkov

Naš namen ni na široko razpravljati o vplivu stereotipov, želimo pa na kratko opozoriti na vpliv predstav o spolnih vlogah na odločanje pravosodnih organov in policije. Stereotipna pričakovanja, povezana s spolnimi vlogami, odločajo pri pripisovanju krivde žrtvi. Pregled ugotovitev različnih raziskav kaže, da se ženskam pogosteje kot moškim pripisuje krivda za dogodek (Anderson, Swainson, 2001). Če opazujemo vedenje moških, opazimo zaščitniško vedenje ali pa obsojanje žrtve. Kakšno vedenje ali odnos se bo oblikoval do žrtve, je odvisno od okoliščin, videza, vedenja žrtve, etnične pripadnosti in celo od tega, ali gre za mladoletno osebo ter od tega, kdo skrbi zanjo. Če živi mladoletnica v dvostarševski družini, jo obravnavamo blažje, ker domnevamo, da je starševski nadzor večji kot v enostarševski družini (Leiber, Mack, 2003).

Predsodki o spolnih vlogah vplivajo tudi na potek sodnih procesov, saj ugotavljajo, da je presojanje vedenja žensk bolj pod vplivom predsodkov kot presojanje vedenja moških (Leiber, Mack, 2003). Ženske obravnavamo bodisi bolj popustljivo bodisi strožje, redkeje nepristransko. Blažja obsodba je posledica predsodka o ženski neagresivni naravi. Strožja obsodba pa je posledica pričakovanj, da so nekatera kazniva dejanja neprimerna za ženske (npr. spolne zlorabe, ropi, umori ipd.). Če jih zagreši ženska, ne krši le formalnih, ampak tudi neformalne norme, zato jo strožje obsojajo. Ugotovitev o večji pristranskosti obravnavanja ženskega spola v sodnih obravnavah verjetno velja tudi za žrtve kaznivih dejanj. Ne sme nas torej presenetiti, če sta pri enakih kaznivih dejanjih žrtvi različnih spolov različno obravnavani.

1.3 Pripisovanje krivde žrtvam spolnih zlorab

V študijah o pripisovanju krivde žrtvam posilstev je opaziti dva različna pristopa. Prvi, socialnopsihološki, se osredotoča na t.i. okvir ali kontekst zaznave posilstva. Kontekst zaznave posilstva je odvisen od ugleda žrtve, njene telesne privlačnosti, predhodne spolne aktivnosti, upiranja, uživanja psihoaktivnih snovi in stila oblačenja (Anderson, 2004). Pri drugem pristopu je poudarek na motivacijskih in obrambnih procesih opazovalcev. Motivacijske in obrambne mehanizme, ki vplivajo na pripisovanje krivde žrtvi, pojasnjujeta dve teoriji. Pri prvi, ki se imenuje teorija pravičnega sveta, pripišemo žrtvi krivdo zaradi prepričanja, da vsakdo dobi tisto, kar si s svojim vedenjem zasluži. Kot je že bilo omenjeno, s takim stališčem ohranjamo iluzijo, da je družbeno okolje predvidljivo, kar niža občutke anksioznosti in zadovoljuje potrebo po varnosti. Druga teorija oz. hipoteza se imenuje hipoteza obrambnega pripisovanja. Predpostavlja, da ljudje pripisujejo krivdo žrtvam glede na stopnjo poistovetenja z žrtvijo ter glede na oceno verjetnosti, da se podoben dogodek zgodi tudi njim. Pri visoki stopnji poistovetenja, se žrtvi krivde ne pripiše, s tem se zmanjša tudi občutek krivde, ki bi ga oseba imela, če bi se tudi njej zgodilo podobno, kot se je žrtvi (Anderson, 2004).

Naj poudarimo, da se žrtve kaznivih dejanj ne soočajo samo s psihičnimi obremenitvami, ki so posledica kaznivega dejanja in policijske obravnave, ampak tudi z obremenitvami, ki izhajajo iz odzivov socialnega okolja, tudi ožjega. Okolje pogosto ne nudi zadostne čustvene in druge potrebne podpore, zato je okrevanje počasno ali pa celo onemogočeno. K temu ne prispeva samo pripisovanje krivde žrtvi, ampak tudi nerazumna pričakovanja glede okrevanja, odtujevanje od žrtve in projekcija lastnih strahov in žalosti v žrtev (Cook, David, Grant, 1999).

Policisti so običajno prvi, ki pridejo v stik z žrtvami kaznivega dejanja, zato njihovo vedenje pomembno oblikuje čustva, občutke, zaznavo lastnega položaja in odnos žrtev do pravosodnih organov. Raziskave so pokazale, da žrtve ob prihodu policistov, ko so vznemirjene ali v čustvenem šoku, pričakujejo razumevanje, empatijo, ohranitev dostojanstva in nepristransko ukrepanje. Poleg tega žrtve ne želijo, da bi policisti zmanjševali pomen kaznivega dejanja, molk policistov ali preiskovalcev pa je dodaten stres (Cook, David, Grant, 1999). Če policisti nastopajo uradniško odtujeno, z naglico in nestrpnostjo, vplivajo na nadaljnje odločitve žrtve, zaradi katerih je lahko predkazenski in kazenski proces oviran ali pa celo onemogočen.

2 Metoda

2.1 Vzorec

Podatke za raziskavo smo zbirali na policijskih postajah v Sloveniji, v času delovnih sestankov. Udeležba pri zbiranju podatkov je bila prostovoljna. Podatke smo zbirali med oktobrom in decembrom 2005. Struktura vzorca je predstavljena v Tabeli 1.

Tabela 1: Značilnosti udeležencev raziskave (N = 1000). Odstotki so izračunani glede na število odgovorov na posamezno vprašanje.

Demografska značilnost	N	%
Spol		
Ženski	137	13,7
Moški	863	86,3
Starost		
Pod 20	20	2,0
21 – 30	543	54,3
31 – 40	320	32,0
41 – 50	113	11,3
51 – 60	3	0,1
Delovna doba		
0–5	441	44,5
6–10	137	13,8
11–15	194	19,6
15 in več	219	22,1
Izobrazba		
Osnovnošolska	0	0
Srednja	881	88,1
Višja	37	3,7
Visoka	69	6,9
Univerzitetna	13	1,3

2.2 Vprašalnik

V raziskavi smo uporabili vprašalnik, ki ga je pripravil Helmut Kury. Poleg demografskih podatkov vsebuje štiri vinjete o življenjepisu namišljene gospe Novak. Ugotavljati smo želeli, kako različni dogodki, v katere je vpletene ista oseba, vplivajo na zaznavanje njenih lastnosti. V vinjetah so bili navedeni naslednji opisi dogajanja:

1. VINJETA (gospa Novak ni žrtev)

Gospa Novak se je rodila 1966 kot drugi od treh otrok in je zdaj stara 39 let. Njeni starši še živijo v nekem manjšem mestecu in je z njimi v dobrih odnosih.

Po srednji šoli, ki jo je zaključila z nadpovprečno oceno, je izbrala komercialno usmeritev in delala v srednje velikih podjetjih. Na enem od službenih potovanj je spoznala sedanjega moža, inženirja, s katerim je poročena že 12 let; imata dva otroka.

Pred dvema letoma je gospa Novak spet začela z delom v podjetju in dela s polovičnim delavnikom. Aktivna je v športnem društvu.

2. VINJETA (gospo Novak posili mož)

Gospa Novak se je rodila 1966 kot drugi od treh otrok in je zdaj stara 39 let. Njeni starši še živijo v nekem manjšem mestecu in je z njimi v dobrih odnosih.

Po srednji šoli, ki jo je zaključila z nadpovprečno oceno (malo nad sredino), je izbrala komercialno usmeritev in delala v srednje velikih podjetjih. Na enem od službenih potovanj je spoznala sedanjega moža, inženirja, s katerim je zdaj poročena že 12 let; imata dva otroka. **Pred 5 leti je gospo Novak posilil njen mož, potem ko ni hotela imeti z njim spolnega odnosa. Pred dvema letoma je gospa Novak spet začela z delom v podjetju in dela s polovičnim delavnikom. Aktivna je v športnem društvu.**

3. VINJETA (gospo Novak posili neznanec)

Gospa Novak se je rodila 1966 kot drugi od treh otrok in je zdaj stara 39 let. Njeni starši še živijo v nekem manjšem mestecu in je z njimi v dobrih odnosih.

Po srednji šoli, ki jo je zaključila z nadpovprečno oceno (malo nad sredino), je izbrala komercialno usmeritev in delala v srednje velikih podjetjih. Na enem od službenih potovanj je spoznala sedanjega moža, inženirja, s katerim je zdaj poročena že 12 let; imata dva otroka.

Pred 5 leti je gospo Novak, ko se je ponoči sama vračala domov s srečanja s sošolci, posilil neznanec.

Pred dvema letoma je gospa Novak spet začela z delom v podjetju in dela s polovičnim delavnikom. Aktivna je v športnem društvu.

4. VINJETA (gospa Novak žrtev vloma)

Gospa Novak se je rodila 1966 kot drugi od treh otrok in je zdaj stara 39 let. Njeni starši še živijo v nekem manjšem mestecu in je z njimi v dobrih odnosih.

Po srednji šoli, ki jo je zaključila z nadpovprečno oceno (malo nad sredino), je izbrala komercialno usmeritev in delala v srednje velikih podjetjih. Na enem od službenih potovanj je spoznala sedanjega moža, inženirja, s katerim je zdaj poročena že 12 let; imata dva otroka.

Pred 5 leti je bila žrtev vloma v stanovanje, pri čemer so ji grozili z orožjem ter ji pri tem odnesli nakit, denar in druge dragocene predmete. V stanovanju je bila sama, kajti ob koncu tedna se je mož z otroki odpeljal k svoji materi. Pred dvema letoma je gospa Novak spet začela z delom v podjetju in dela s polovičnim delavnikom. Aktivna je v športnem društvu.

Potem, ko so udeleženci prebrali posamezno vinjeto, so pripisali gospe Novak 51 osebnostnih značilnosti, ki so bile navedene v seznamu. Pri tem so uporabljali sedemstopensjske lestvice, ki so imele razpon od -3 (sploh ne velja) do +3 (popolnoma velja).

3. Rezultati

S faktorško analizo smo ugotovili več modelov, odločili pa smo se za rešitev s tremi faktorji, v katere je uvrščeno 28 od 51 značilnosti, ki so jih ocenjevali policisti pri gospe Novak v 4 različnih položajih viktimizacije. Prvi dobljeni faktor pojasnjuje 24,3 % celotne variance, drugi faktor 5,7 % in tretji 4,8 %, vsi trije faktorji skupaj pojasnijo 37,5 % variance. Rezultati faktorške analize so predstavljeni v tabeli 2.

Pri izvedbi faktorške analize smo izračunali koeficient ustreznosti vzorčenja, ki znaša 0,94, kar pomeni, da je rezultate mogoče posploševati. Poleg tega smo izračunali še alfa koeficient zanesljivosti za vse lestvice, ki je znašal 0,83, kar priča o visoki zanesljivosti predstavljenih ugotovitev.

Prvi faktor sestavlja 14 spremenljivk ali osebnostnih lastnosti. Z njim lahko pojasnimo največji delež celotne variance

Tabela 2: Faktorška analiza spremenljivk, s katerimi so policisti/ke opisali gospo Novak.

Osebnostne lastnosti	Lastna vrednost	Aritmetična sredina*
Faktor 1 (pojasnjene 24,31 % variance)		
V172 – otožna	0,78	-0,70
V162 – živčna	0,71	-0,79
V168 – plašna	0,69	-0,33
V179 – zaskrbljena	0,65	-0,12
V176 – izčrpana	0,65	-0,42
V166 – nemirna	0,65	-0,87
V170 – negotova	0,63	-0,52
V183 – nezadovoljna	0,63	-0,65
V156 – pobita (depresivna)	0,60	-0,72
V190 – plaha	0,60	-0,36
V160 – utrujena	0,58	-0,33
V154 – razburjena	0,57	-0,44
V157 – pasivna	0,55	-0,44
V164 – nestalna	0,51	-0,97
Faktor 2 (pojasnjene 5,71 % variance)		
V193 – neobrzdana	0,68	-1,26
V201 – nastopaška	0,67	-0,97
V194 – robata	0,63	-1,29
V202 – obrekljiva	0,59	-1,16
V167 – nagnjena k eksperimentiranju	0,58	-0,73
V192 – sanjaška	0,52	-0,86
V165 – lena	0,51	-1,49
V203 – prefinjena	0,51	-0,52
Faktor 3 (pojasnjene 4,78 % variance)		
V188 – vestna	0,66	1,36
V199 – odgovorna	0,62	1,15
V197 – samozavestna	0,61	0,95
V169 – samostojna	0,56	1,03
V182 – privlačna	0,52	0,79
V185 – živahna	0,52	0,54

* Opomba: vrednost +3 pomeni, da lastnost popolnoma velja in -3, da sploh ne velja za gospo Novak.

(24,3 %). Osebnostne lastnosti, ki so združene v prvem faktorju, ustrezajo predstavam o tem, kaj občuti ali kako se počuti žrtev po stresnem dogodku. Gre torej za razumevanje in vživljanje v doživljanje in v občutke, ki jih ima žrtev. Zato smo prvi faktor poimenovali **empatija**.

Drugi faktor pojasnjuje 5,7 % celotne variance, je torej bistveno manj pomemben kot prvi, zajema pa 8 spremenljivk ali osebnostnih lastnosti. Iz tabele 2 je razvidno, da so se v drugem faktorju združile osebnostne lastnosti, ki običajno veljajo za nezaželene ali negativne. Domnevamo, da so udeleženci te lastnosti povezali z odgovornostjo žrtve za opisani dogodek. Oseba, ki je neobrzdana, nastopaška, robata itn. bo zaradi takšnih

lastnosti prej postala žrtev kaznivega dejanja, zaradi svojih značilnosti pa bo tudi nosila del krivde za dogodek. Zato smo drugi faktor označili kot **pripisovanje krivde žrtvi**.

Tretji faktor pojasnjuje 4,8 % variance, v njem pa je združenih 6 osebnostnih lastnosti, ki jih lahko označimo kot zaželene, pozitivne (ženske) lastnosti. Domnevamo, da so osebnostne lastnosti, kot so vestnost, odgovornost, samozavest in samostojnost, povezane z zmanjšanim tveganjem, da bo oseba postala žrtev kaznivega dejanja. Tretji faktor smo tako poimenovali **nepripisovanje ali zavračanje krivde žrtve**.

Tabela 3: Primerjava opisov gospe Novak med vsemi 4 vinjetami (rezultati vseh udeležencev). Oznake o statistični pomembnosti, na koncu vrstic, veljajo za celotno vrstico.

Značilnost/Vinjeta	Ni žrtev	Posilstvo – mož	Posilstvo – neznanec	Vlom
Empatija (pojasnjene 24,31 % variance)				
V172 – otožna	-1,33/1,47	0,10/1,73	-0,11/1,75	-0,44/1,64***
V162 – živčna	-1,42/1,46	-0,11/1,79	-0,20/1,76	-0,42/1,86***
V168 – plašna	-0,96/1,67	0,29/1,77	0,34/2,02	-0,01/1,74***
V179 – zaskrbljena	-0,75/1,95	0,51/1,63	0,51/1,69	0,27/1,70***
V176 – izčrpana	-0,79/1,68	0,15/1,72	-0,13/1,79	-0,29/1,69***
V166 – nemirna	-1,40/1,55	-0,31/1,76	-0,58/1,81	-0,32/1,81***
V170 – negotova	-1,10/1,58	-0,01/1,72	0,00/1,90	-0,09/1,69***
V183 – nezadovoljna	-1,18/1,57	0,20/1,66	-0,39/1,72	-0,33/1,71***
V156 – pobita (depresivna)	-1,39/1,68	-0,12/1,80	0,05/1,83	-0,32/1,83***
V190 – plaha	-0,88/1,53	0,02/1,72	0,12/1,75	0,14/1,65***
V160 – utrujena	-0,56/1,77	-0,01/1,77	-0,31/1,72	-0,07/1,77**
V154 – razburjena	-1,23/1,60	0,14/1,77	0,26/1,81	0,34/1,83***
V157 – pasivna	-0,90/1,80	0,22/1,75	-0,11/1,67	-0,22/1,79***
V164 – nestalna	-1,32/1,58	-0,30/1,67	-0,96/1,67	-0,67/1,76***
Σ	-15,21	0,77	-1,51	-2,43
Pripisovanje krivde (pojasnjene 5,71 % variance)				
V193 – neobrzdana	-1,40/1,43	-1,15/1,53	-1,36/1,40	-0,92/1,45**
V201 – nastopaška	-0,98/1,61	-0,87/1,64	-1,20/1,45	-0,83/1,51
V194 – robata	-1,50/1,40	-1,02/1,56	-1,32/1,37	-0,97/1,58***
V202 – obrekljiva	-1,26/1,54	-0,91/1,63	-1,29/1,54	-1,01/1,60*
V167 – nagnjena k eksperimentiranju	-0,57/1,84	-0,76/1,78	-1,09/1,66	-0,73/1,80**
V192 – sanjaška	-0,99/1,58	-0,81/1,58	-0,96/1,53	-0,46/1,66**
V165 – lena	-1,74/1,42	-1,28/1,67	-1,40/1,74	-1,15/1,73***
V203 – prefinjena	-0,29/1,76	-0,68/1,72	-0,86/1,62	-0,61/1,63***
Σ	-7,75	-6,61	-8,28	-5,85
Zavračanje krivde (pojasnjene 4,78 % variance)				
V188 – vestna	1,62/1,27	0,94/1,45	1,28/1,36	1,14/1,41***
V199 – samostojna	1,51/1,48	0,42/1,84	1,16/1,49	0,90/1,64***
V197 – samozavestna	0,66/1,60***	1,51/1,40	0,03/1,82	0,66/1,66
V169 – samostojna	1,37/1,59	0,34/1,79	0,84/1,68	1,00/1,50***
V182 – privlačna	0,93/1,57	0,60/1,57	0,79/1,56	0,63/1,53*
V185 – živahna	1,02/1,40	-0,22/1,57	0,06/1,59	0,51/1,53***
Σ	7,96	2,11	4,79	4,84

Opombe: prva vrednost v tabeli je aritmetična sredina, druga standardni odklon; vrednost +3 pomeni, da lastnost popolnoma velja in -3, da sploh ne velja za gospo Novak; * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,00$.

Opozoriti je treba, da so vsote aritmetičnih sredin v tabeli 3 le grob približek razlik med vinjetami. Zaradi različnih standardnih odklonov so »ilustrativne« narave. V raziskavi smo analizirali vpliv vseh demografskih spremenljivk na pripisovanje osebno-stnih lastnosti gospe Novak, vendar pri večini, razen pri tistih, ki so navedene v tabeli 4, nismo ugotovili statistično pomembnih razlik oz. vplivov. Zato teh razlik ne obravnavamo.

navedeno, da gospo Novak posili mož. Takšen odziv policistov in policistk ni presenetljiv, saj sodi spolna zloraba, pri kateri je storilec ožji družinski član, med najhujše oblike zlorabe, saj gre za izdajo zaupanja.

Pri drugem faktorju (Tabela 3), ki smo ga poimenovali pripisovanje krivde žrtvi, opazimo, da so osebnosti lastnosti, ki naj bi bile povezane s pripisovanjem krivde, najbolj zavrnjene v

Tabela 4: Faktorska analiza odgovorov na prvo vinjeto (gospa Novak ni žrtev kaznivega dejanja) glede na spol udeležencev.

Spol	Ženska	Moški
Empatija (pojasnjene 24,31 % variance)		
V172 – otožna	-1,56/1,52	-1,28/1,46
V162 – živčna	-1,68/1,26	-1,37/1,49
V168 – plašna	-1,47/1,42	-0,87/1,70**
V179 – zaskrbljena	-0,88/1,74	-0,72/1,99
V176 – izčrpana	-0,95/1,88	-0,76/1,64
V166 – nemirna	-1,81/1,28	-1,32/1,58*
V170 – negotova	-1,34/1,59	-1,02/0,08
V183 – nezadovoljna	-1,34/1,55	-1,16/1,57
V156 – pobita (depresivna)	-1,45/1,76	-1,38/1,66
V190 – plaha	-1,37/1,44	-0,79/1,53**
V160 – utrujena	-0,70/1,88	-0,53/1,74
V154 – razburjena	-1,28/1,76	-1,22/0,08
V157 – pasivna	-1,23/1,81	-0,84/1,79
V164 – nestalna	-1,63/1,40	-1,27/1,60
Pripisovanje krivde (pojasnjene 5,71 % variance)		
V193 – neobrzdana	-1,78/1,35	-1,32/1,44*
V201 – nastopaška	-1,26/1,67	-0,93/1,59
V194 – robata	-1,90/1,29	-1,43/1,41**
V202 – obrekljiva	-1,73/1,46	-1,18/1,54**
V167 – nagnjena k eksperimentiranju	-0,56/1,86	-0,57/1,83
V192 – sanjaška	-0,82/1,86	-1,03/1,53
V165 – lena	-2,10/1,36	-1,68/1,42**
V203 – prefinjena	-0,62/1,82	-0,22/1,75
Zavračanje krivde (pojasnjene 4,78 % variance)		
V188 – vestna	1,95/1,22	1,56/1,27*
V199 – samostojna	1,73/1,52	1,47/1,47
V197 – samozavestna	1,79/1,33	1,46/1,41
V169 – samostojna	1,51/1,71	1,35/1,56
V182 – privlačna	1,00/1,60	0,91/1,57
V185 – živahna	1,10/1,49	1,00/1,38

Opombe: prva vrednost v tabeli je aritmetična sredina, druga standardni odklon; vrednost +3 pomeni, da lastnost popolnoma velja in -3, da sploh ne velja za gospo Novak; * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,00$.

4 Razprava

Ko pregledamo vrednosti aritmetičnih sredin v tabeli 3, lahko pri prvem faktorju (empatija) opazimo, da so aritmetične sredine v primeru, ko gospa Novak ni žrtev, najbolj negativne, kar pomeni, da je udeleženci raziskave dejansko niso zaznali kot žrtev. Empatični odziv se poveča pri opisu vloma, še nekoliko večji je, ko postane žrtev posilstva neznanе osebe. Najbolj izrazit empatični odziv opazimo pri vinjeti, v kateri je

primeru, ko je gospa Novak žrtev posilstva neznanca (najbolj negativne vrednosti odgovorov). Malo manj negativne so vrednosti, ko Novakova ni opisana kot žrtev. Lahko zaključimo, da so v teh dveh primerih udeleženci pripisali Novakovi najmanj krivde. Drugače je v primeru, ko je Novakova žrtev posilstva moža, tu so vrednosti bolj pozitivne. Je torej v očeh policistov in policistk tudi sama prispevala k temu, da jo je posilil mož? Rezultati navajajo na takšno domnevo in v tem primeru je učinek pripisovanja krivde najbolj verjeten. Udeleženci niso

imeli na voljo podrobnosti o odnosih med zakoncema, zato so del krivde za izkrivljen odnos med partnerjema pripisali ženi. Ob tem je zanimivo, da v primeru posilstva, pri katerem je storilec mož, nastopi nelogičnost v odnosu med faktorjema empatije in pripisovanja krivde. Tako so udeleženci izkazali najbolj izrazito empatijo, hkrati pa tudi pripisali največ krivde gospe Novakovi. Najbolj verjetno se zdi, da je to posledica nepoznavanja podrobnosti družinskega življenja, o vplivu drugih dejavnikov (npr. stereotipa o (ne)možnosti posilstva znotraj zakonske zveze) bi težko verodostojno zaključevali.

Tretji faktor, faktor zavračanja krivde, ima najbolj pozitivne vrednosti v primeru, ko gospa Novak ni žrtev (Tabela 3). To je razumljivo, ker v tem primeru pač ne moremo govoriti o krivdi. Najnižje vrednosti dobimo pri odzivih na vinjeto, ki navaja posilstvo in je storilec mož. Tokrat je krivda najmanj zanikana, kar se sklada z ugotovitvami o pripisovanju krivde v tem primeru.

Pri analizi razlik v odgovorih med policisti in policistkami (Tabela 4) opazimo manj izrazit empatični odziv pri policistkah (v vseh štirih situacijah ali vinjetah). Ker pa so razlike med spoloma pomembne le pri treh osebnostnih oznakah, ni primerno, da iščemo vzroke za to ugotovitev. Vendar pa, če omenjena razlika zares drži, ali je posledica težnje po sprejetju v policijsko subkulturo, v kateri prevladujejo moški? Ali se policistke tej subkulturi tako prilagodijo, da zadušijo lastno empatijo, ki je sicer bolj značilna za ženski kot pa za moški spol? Pri faktorju pripisovanja krivde Novakovi, so razlike med spoloma bolj opazne. Očitno je, da policistke pripisujejo žrtvi manj krivde kot policisti. Ugotovitev se sklada z rezultati tretjega faktorja, kjer je zavračanje krivde žrtve bolj očitno pri policistkah. Faktorja pripisovanja in zavračanja krivde sta v nasprotju z zaključkom o zmanjšani empatičnosti policistk, saj kaže, da je vendarle prišlo vsaj do delne identifikacije z žrtvijo.

Kaj lahko zaključimo? Kaže, da policisti in policistke najbolj verjetno pripišejo krivdo žrtvam takrat, ko pride do nasilja v družinskem krogu. Tako lahko žrtev pričakuje sekundarno viktimizacijo ravno zaradi vedenja tistih, h katerim se je zatekla po pomoč, zaščito in pravico. Če je pripisovanje krivde posledica začetnega nepoznavanja družinske problematike, potem je verjetno, da med obravnavo, ob seznanitvi s podrobnostmi o družinskih razmerah, učinek pripisovanja krivde zbledi. Žal pa je prvi vtis, ki ga žrtev dobi v stiku s policisti, že izoblikovan in vpliva na nadaljnje sodelovanje med prizadeto osebo in organi pregona oz. pravosodja. Zato je treba osebe, ki prihaja v prvi stik z žrtvami kaznivih dejanj, opozoriti na začetni odziv, zaradi katerega bodo nagibali k temu, da žrtvi nehote pripišejo del krivde. Rezultati kažejo, da je tudi zaradi manjšega pripisovanja krivde žrtvi bolje, da se z žrtvami spolnega nasilja kot prve soočijo policistke.

Literatura

1. Anderson, I. (2004). Explaining Negative Rape Victim Perception: Homophobia and the Male Rape Victim. *Current Research in Social Psychology*, 10/4, s. 43–57.
2. Anderson, I., Swainson, V. (2001). Perceived Motivation for Rape: Gender Differences in Beliefs About Female and Male Rape. *Current Research in Social Psychology*, 6/8, s. 107–122.
3. Baron, R. A. (2001). *Psychology. Fifth Edition*. Boston, ZDA: Allyn and Bacon.
4. Bertram, F. M. (2004). *How the Mind Explains Behavior. Folk Explanations, Meaning, and Social Interaction*. Cambridge, USA: The MIT Press.
5. Cook, B., David, F., Grant, A. (1999). *Victims' Needs, Victims' Rights. Policies and Programs for Victims of Crime in Australia*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
6. Eysenck, M. W. (2004). *Psychology. An International Perspective*. Hove, UK: Psychology Press Ltd.
7. Field, H.S. (1978). Attitudes toward rape: A comparative analysis of police, rapists, crisis counselors, and citizens. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 36, No. 1, s. 156–179.
8. Fincham, F. D., Hewstone, M. (2001). Attribution Theory and Research: From Basic to Applied. V: Hewstone, M. in Stroebe, W., *Introduction to Social Psychology. 3rd Edition*. Oxford, UK: Blackwell.
9. Fiske, S. T. eds. (1993). Social Cognition and Perception. *Annual Review of Psychology*, 44, s. 155–194.
10. Griffin, E. (2003). *A First Look at Communication Theory, 5th Edition*. Wheaton: McGraw-Hill, Higher Education.
11. Herek, G. M., Cogan, J. C. (2002). Victim Experiences in Hate Crimes Based on Sexual Orientation. *Journal of Social Issues*, 58/2, s. 319–339.
12. Kosslyn, S.M., Rosenberg, R. (2006). *Psychology in Context, 3rd Edition*. Boston, ZDA: Pearson Education, Inc.
13. Krull, D. S., Anderson, C. A. (2001). Explanation, cognitive psychology of. V: Smelser, N., Baltes, P., *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. Oxford, Elsevier, s. 5150–5154.
14. Leiber, M. J., Mack, K. Y. (2003). The Individual and Joint Effects of Race, Gender, and Family Status on Juvenile Justice Decision-making. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40/1, s. 34–70.
15. Malle, B. F. (2003). *How the Mind Explains Behavior. Folk Explanations, Meaning, and Social Interaction*. Cambridge, ZDA: The MIT Press.
16. Trope, Y. (2004). Theory in Social Psychology: Seeing the Forest and the Trees. *Personality and Social Psychology Review*, 8/2, s. 193–200.

Attitudes of police officers toward victims of crime

Igor Areh, Lecturer in Psychology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia
Peter Umek, Professor of Criminal Investigation Psychology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Gorazd Meško, Associate Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Aleksander Jevšek, LL.B., Director of Police Department in Murska Sobota, Slovenia, Post-Graduate Student of Criminology at the Faculty of Law in Ljubljana

The attribution of guilt to a victim of sexual violence has several negative effects, including secondary victimization. Feelings of repeat victimization already emerge at the first victim's contacts with a police officer and reduce the victim's readiness to cooperate with law enforcement or criminal justice agencies. In order to investigate this phenomenon, researchers decided to establish to what extent policemen or police women attribute guilt to a fictitious woman, presented as a victim of three different criminal offences. Researchers analyzed the responses of 1000 police officers of both genders, in which they attributed to a victim different personality characteristics. The victim was set in three different victimisation situations (victim of a stranger rape, husband rape and a victim of burglary) and in a situation in which he/she had not been victimized at all. By the use of factor analysis, three factors were discerned: factor of empathy, attribution of guilt to a victim and denial of victim's guilt. It was established that police officers attributed the highest degree of guilt to a victim who had been raped by a husband. It was also observed that police women manifest less empathy, but at the same time they tend to be more protective than their male colleagues towards a fictitious victim.

Key words: sexual violence, attribution of guilt, police officers

UDC: 351.74.08 : 343.3/7